

Wikingler Daniýada

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Wikingler Daniýada WIKINGLER DANIÝADA

Daniýanyň uzak we jadylaýjy taryhy wikingler döwründenem irki döwürlere uzaýar.

Ilkinji çeşmeler Daniýanyň X asyrdan öň Ýewropanyň beýleki ýerleriniň çozuşlaryndan, talaňçylykly ýörişlerinden we ahyrynda basylyp alynandan soň wiking siwilizasiýasynyň merkezlerinden biri bolandygyny görkezýär.

VIII-XI asyrlarda Daniýada wikingler diýilýän kowum höküm sürdi.

Orta asyrlarda Kopengagen Daniýanyň, Norwegiýanyň, Şwesiýanyň, üç demirgazyk patyşalygynyň bileleşigi Kalmaryň paýtagty boldy.

XVI asyra çenli Şwesiýa Daniýa korollygynyň hökümdarlygy astyndady.

1506-njy ýylda Şwesiýa bilen bolup geçen uruş (Orta asyr döwründe iki ýurduň arasynda köpüsinden biri) turdy. 1513-nji ýylda Şwesiýa Daniýadan bölünip aýryldy.

Reformalar Daniýanyň dini ynançlarynda aýrylmaz rol oýnady.

XVI asyrda bolup geçen graždanlyk uruşy Jon Ransaunyň ýolbaşçylygyndaky lýuterçileriň öňbaşçylygynda katolik sektasyndan täsirlenen Lýubek goşunynyň ýeňilmegine getirdi we

Daniya lüteran agyrylykly döwlete öwrüldi.

Daniýanyň XVI-XIX asyrlardaky taryhynyň köpüsi uruşlar bilen doly. Bularyňam köpüsi ösüp-özgerip duran Baltika deňzine has köp eýelik etmek üçin şwed goşunlaryna garşy bolan uruşlardyr. Napoleonyň uruşlary XIX asyrdan Daniýanyň kenarlaryna çenli geldi we ahyrynda iňlis goşunynyň 1805-nji ýylda Daniýanyň harby-deňiz güýçlerini ýeňmegine getirdi.

Daniya XIX asyrdan monarhiýa güýçleriniň dargaýşyny-da başdan geçirdi.

1840-njy ýylda gelinende bir mahallar güýwli monarhiýa yoldanýan ýurduň içinde täze konstitusiýa kabul edilmegine getiren ýerli öz-özünü dolandyryş ulgamy girizilipdi.

Feodal geçmişine garamazdan Daniya Birinji we ikinji jahan uruşlarynda bitarap pozisiýasyny saklanyny gowy gördi.

Ikinji jahan uruşynda Germaniýa Daniýanyň Baltikadaky pozisiýasyny nasistleriň üstünligi üçin möhüm artykmaçlyk hökmünde gördi we ýurdy basyp alyp, 1940-1945-nji ýyllarda golastynda saklady.

Uruşyň yzyndan Daniya güýçli oba hojalygynyň we söwda gatnaşyklarynyň netijesi hökmünde ilkinjide uly ykdysady ösüş döwrüni başdan geçirdi.

Öňegidişlik ýetmişinji ýyllaryň ahyrynda işsizligiň artmagy we çaltlyk bilen ulalýan inflýasiýa bilen togtady.

Häzir Daniýanyň industriýasy «ýaşyl» maksatnamalary bilen tanalýar bu asyly iş bilen ol ýaşyl hereketiň başyny çekýär.

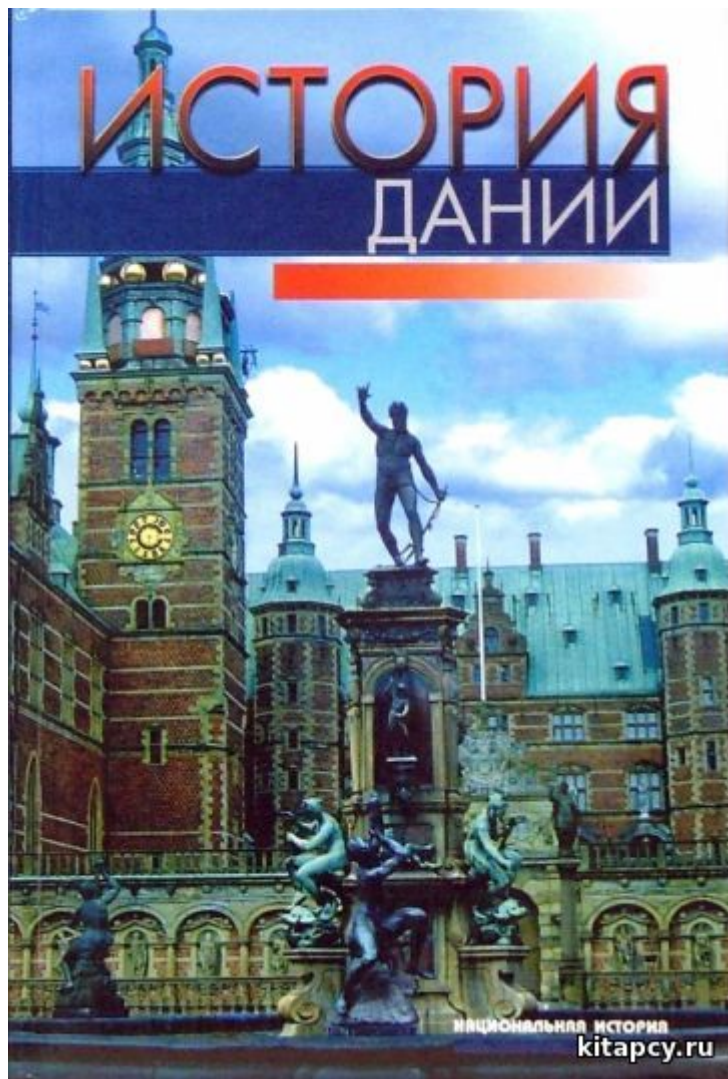
Daniýanyň wikingler taryhy Laýre Ylmy merkezinde (Slangealleen 2, Lejre 4320, Daniýa) ýa-da Roskildäniň Wiking Gämi muzeýinde (Vindebader 12, Roskilde etraby, Daniýa) öwrenilip bilner.

Kopengagendäki Döwlet muzeýi (Ny Vestergade 10, 1471 Kopenhag) Daniýanyň baý taryhyny ýüze çykarmak üçin ajaýyp destinasıyadyr.

Wikinglerden bölünip aýrylandygyna garamazdan Daniýanyň meşhur geçmişiniň aýdyň ýatlamalaryndan doly manzarasy bar.

Wiking döwründen galan gämiler, janly muzeýler, taryhy ýadygärliimler öwrenilmegine garaşýar.

Şeýle-de, biziň döwrümiziň daniýalylary ata-babalary ýaly däl... Ýerli halk ýuwaş, ýöne myhmansöýüji, dost-ýarlary we maşgalasy bilen bilen işjeň sosial durmuşyň mazasyny görüp bilýär.

Daniýada adamlar göwnaçyk, salamlaşmalar mähirli, ýakyn dost-ýarlar görüşenlerinde hemişe biri-birlerini ýitirip tapan ýaly gujaklaşyp görüşýär.

Ýatlanmaly ýene bir zadam daniýalylaryň punktuallygyna buýsanýandyklary we muňa garşylyklaýyn edil şonuň ýaly jogaba garaşýandyklarydyr.

Daniýalylaryň dilinde köplenç «haýys edýärin» sözi ulanylmaýar, şonuň üçinem ýerlileriň köpüsi iňlis dilinde gürlände ony sözünüň içinde ulanman geçjek bolýar.

Turistler muňa gödeklik däl-de, ýönekeýje seresapsyzlyk diýip düşünmeli. Sebäp daniýalylar gödek däl, gaýtam kese ýerlileriň ýanynda öz ene dillerinde gürlемеýändigі üçin utanjaň hereket edýärler.

Ýerli halkyň «jenap», «hany» ýaly beýleki sypaýy ýüzlenmeleri-de ýatdan çykarýandygy köp duş gelyän ýagdaý.

Umut ATASEWEN,

gadymydünýä taryhçysy / @atasevenoffica

Ýekşenbe, 03.03.2024 ý. Taryhy makalalar